

Τρίτη, 18 Μαΐου 2004
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1.

Ποιά ήταν η εξωτερική πολιτική του Καποδίστρια μετά την άφιξή του στην Ελλάδα (1828);

Μονάδες 13

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σχολ. βιβλίο: σελ. 141 – 142: «στ. Η εξωτερική πολιτική» Α' βιβλίο

A.1.2.

Ποια ήταν η ηγεσία της επανάστασης του 1922, ποιες οι απαιτήσεις της και ποιες εξελίξεις ακολούθησαν μέχρι το τέλος του έτους;

Μονάδες 12

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σχολ. βιβλίο: σελ. 111 – 117: «Η μικρασιατική καταστροφή δημιούργησε ... από την Ανατ. Θράκη» Β' βιβλίο

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1.

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α. Η Παλινόρθωση
- β. Η Μεγάλη Ιδέα
- γ. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

σχολ. βιβλίο: α. σελ. 116 - 117: «Όταν νικήθηκε οριστικά... εθνικής απελευθέρωσης»

Α' βιβλίο

β. σελ. 250: «Οι πολίτες του ελεύθερου κράτους... Εύξεινος» Α' βιβλίο

γ. σελ. 266: «Στην κορυφή του οργανισμού... veto» Β' βιβλίο

[**Διευκρίνιση:** Αναφορά στον τόπο, το χρόνο και το σκοπό της ίδρυσης του ΟΗΕ]

A.2.2.

Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό ή Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

α. Με το άρθρο 10 της Συνθήκης της Αδριανούπολης η Πύλη αποδέχεται το «σχέδιο των τριών τμημάτων».

β. Η παραχώρηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα έγινε το 1881.

γ. Το Αντιδιεθνιστικό Σύμφωνο είχε σκοπό τον αγώνα κατά του κομμουνισμού και την υποστήριξη των φασιστικών καθεστώτων.

δ. Στη διάσκεψη του Λιβάνου λύθηκε το πρόβλημα του αφοπλισμού των αντάρτικων ομάδων, αλλά δε συγκροτήθηκε κυβέρνηση εθνικής ενότητας.

ε. Τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα στις 7 Μαρτίου 1948.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Λάθος

β. Σωστό

γ. Σωστό

δ. Λάθος

ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Αξιοποιώντας τα στοιχεία που σας δίνονται στα παρακάτω κείμενα και τις ιστορικές σας γνώσεις, να **προσδιορίσετε** την κοινωνική προέλευση των φιλελλήνων, να **αναφέρετε** τις αιτίες – πηγές της εμφάνισης του φιλελληνισμού και να **αποτιμήσετε** το φιλελληνισμό ως κίνημα.

Οι Φιλέλληνες

Επιγραμματικός είναι ο χαρακτηρισμός του φιλελληνισμού από τον Γερμανό ιστορικό *Mendelssohn Bartholdy*: «ο φιλελληνισμός, γράφει, είχε γίνει μια δύναμη. Ισοπέδωσε τις μέγιστες πολιτικές αντιθέσεις και ένωσε τα εχθρικά πολιτικά κόμματα σ' ένα κοινό ενθουσιασμό. Επέδρασε, όπως συνήθως ενεργούν μόνο τα θρησκευτικά κινήματα: γκρέμισε τους μεσότοιχους των κοινωνικών τάξεων και των εθνικών συνειδήσεων. Με τους αριστοκράτες πήγαν οι πληβείοι χέρι με χέρι, αρμονικά, ως προς αυτό το ζήτημα, με τους ριζοσπάστες οι συντηρητικοί, με τη γερμανική νεολαία και τους Γερμανούς σοφούς οι Γάλλοι νομιμόφρονες, όπως ο Chateaubriand, ο Richelieu και ο Villele. Παντού ονειρεύονταν τη «ματοβαμμένη ορφανή του ευρωπαϊκού πολιτισμού» (δηλαδή την Ελλάδα). Αλλά ο ενθουσιασμός τότε μόνο θα είχε σημασία, όταν υψωνόταν πάνω από τον λόγο, για να γίνει πράξη. Και πραγματικά ο φιλελληνισμός θ' αποκτούσε όχι μόνο πιστούς από όλες τις κοινωνικές τάξεις και τα έθνη, αλλά και τους αποστόλους και τους μάρτυρές του... Μάταιες ήταν οι απαγορεύσεις της αστυνομίας και των κυβερνήσεων, μάταια νουθετούσε η στοχαστική φρόνηση μερικών «γέρων», μάταια ακόμη κουνούσε αποδοκιμαστικά το ολύμπιο κεφάλι του ένας Goethe. Είχε πια ξυπνήσει ο πόθος για μια μεγάλη παγκόσμια επιχείρηση. Σταυροφορικές ιδέες κυκλοφορούσαν σε όλο τον κόσμο». Ο φιλελληνικός αυτός ενθουσιασμός ήταν γενικός, έγινε «θρησκεία της νεότητας και των γερατειών», κατά την έκφραση του ίδιου Γερμανού ιστορικού. «Ελληνομανία» την ονομάζει η αυστριακή κατασκοπεία και τους φιλέλληνες «ελληνομανείς», επισημαίνοντας ιδίως την κίνηση του Αμβούργου.

(Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, Ε', σελ. 576-77)

Ο κίβδηλος φιλελληνισμός

Εκτός από τους ιδεολόγους που στρατολογούνταν στα φιλελληνικά κέντρα, καταγράφονταν και τυχοδιώκτες, καθυστερημένοι πλανόδιοι ιππότες, που έφταναν στην Ελλάδα τελείως άποροι, όπως π.χ. ορισμένοι στο Αμβούργο, που ήλπιζαν να κάνουν την τύχη τους στην ξένη χώρα, να πάρουν παράσημα, μεγάλους βαθμούς και διπλώματα. Γί' αυτούς η Ελλάδα ήταν η χώρα με το ένδοξο παρελθόν, αλλά και με το άγνωστο και γεμάτο υποσχέσεις μέλλον. Αγανακτισμένος αγνός Αμερικανός φιλέλληνας, ο Jarvis, λέγει, ότι είχαν κατεβεί στην Ελλάδα με την πρόφαση να τη βοηθήσουν, αλλά στην πραγματικότητα από επιθυμία να διαφημιστούν οι ίδιοι, να

βοηθήσουν τους εαυτούς των και να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους. Ντρέπεται και ο φίλος του συμπατριώτης Miller για λογαριασμό αυτών που ζητούν χρήματα. Πάντως, απ' όποιες ιδέες και αν εμπνέονταν οι νέοι αυτοί αξιωματικοί, υπαξιωματικοί, οπλίτες, φοιτητές κλπ., γεγονός πρέπει να θεωρηθεί, ότι πολλοί ονειρεύονταν να κάνουν στο έδαφος της κλασσικής Ελλάδας μια σταδιοδρομία που η πατρίδα τους τους την αρνούσαν. Όλοι τους όμως συγκινούνται με την ιδέα ότι ένας σκλαβωμένος από αιώνες λαός θέλει ν' αποκτήσει την ελευθερία του, ότι αγωνίζεται ακόμη και για τη ζωή του, καθώς και για την τιμή των γυναικών και των παιδιών του. Και το θεωρούν τιμή τους να πολεμήσουν για μια υπόθεση τόσο δίκαιη και ευγενικά.

(Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, ΣΤ', σελ. 993)

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Προσδιορισμός κοινωνικής προέλευσης Φιλελλήνων:

Τα λόγια του Mendelssohn Bartholdy, τα οποία παραθέτει ο Βακαλόπουλος, συμπληρώνουν την ιστορική αφήγηση, καθώς προβάλλουν το φιλελληνισμό ως **παγκόσμια επιχείρηση με σταυροφορικό χαρακτήρα** και τους Φιλέλληνες ως πιστούς που προέρχονται από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Ειδικότερα, ο φιλελληνισμός ισοπέδωσε τις εθνικές, πολιτικές, θρησκευτικές και ταξικές αντιθέσεις και έγινε η «**θρησκεία της νεότητας και των γηρατειών**». Κοινό χαρακτηριστικό των Φιλελλήνων, όπως επισημαίνει ο Mendelssohn Bartholdy, είναι ο πόθος και το όνειρο για μια Ελλάδα ανεξάρτητη, είναι η «**Ελληνομανία**». Εξαιτίας αυτού του κοινού ενθουσιασμού, **γκρεμίστηκαν οι μεσότοιχοι των κοινωνικών τάξεων** και ο φιλελληνισμός απέκτησε διαταξικό χαρακτήρα. Αναλυτικότερα, η άρχουσα τάξη («**αριστοκράτες**») πορεύεται από κοινού με τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα («**πληβείοι**»), οι **ριζοσπαστικοί** με τους **συντηρητικούς**, η νεολαία και οι πνευματικοί άνθρωποι («**σοφοί**») με τους **νομιμόφρονες**.

Αναφορά στις αιτίες – πηγές της εμφάνισης του φιλελληνισμού:

Σχολικό σελ. 122 «Οι πηγές του φιλελληνισμού ... αντιδραστικά καθεστάτα». Αλλά υπάρχουν και οι "κίβδηλοι" φιλέλληνες: Σχολικό, σελ. 122 «Δεν έλειψαν βέβαια ... πολιτικών». Το παράθεμα του Βακαλόπουλου σχετικά με τον κίβδηλο φιλελληνισμό επιβεβαιώνει και συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση. Συγκεκριμένα, η κοινωνική τάξη από την οποία προέρχονται οι «**τυχοδιώκτες**» είναι η κατώτερη, εφόσον είναι «**άποροι**» που έρχονται στην αγωνιζόμενη Ελλάδα για να αποκτήσουν «**μεγάλους βαθμούς και διπλώματα**», καθώς στη χώρα τους δεν τους δόθηκε δυνατότητα να σταδιοδρομήσουν. Ο Βακαλόπουλος, επιπλέον, παραθέτει και τα λόγια δύο γνήσιων φιλελλήνων, οι οποίοι τονίζουν ότι υπάρχουν και κίβδηλοι φιλέλληνες, που έρχονται για να ικανοποιήσουν ιδιοτελείς σκοπιμότητες.

Αποτίμηση του φιλελληνισμού ως κίνημα:

Η πηγαία εκδήλωση συμπάραστασης από την κοινή γνώμη διαφόρων χωρών υπέρ των αγωνιζόμενων Ελλήνων (κατά τη διάρκεια της Επανάστασης) λειτούργησε ως ανεπίσημη διπλωματία και είχε ευνοϊκές επιπτώσεις υλικές, ηθικές και πολιτικές. (σχολικό σελ. 120)

Ο φιλελληνισμός υπήρξε κίνημα κυρίως ευρωπαϊκό αλλά και γενικότερο. Πιο μαζικά εκδηλώθηκε στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη: Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία· στη Νότια και Ανατολική Ευρώπη: βαλκανικές χώρες, Ρωσία, Πολωνία. (σχολικό σελ. 120)

Γενικά, η συμβολή των φιλελλήνων και του φιλελληνισμού είναι αξιωματική. Όπως γνωρίζουμε και από το σχολικό μας βιβλίο, ο φιλελληνισμός πήρε διάφορες μορφές: οικονομική ενίσχυση για τους αγωνιζόμενους Έλληνες (αποστολή κυρίως χρημάτων, όπλων και άλλων εφοδίων): ηθική ενίσχυση, με τον τύπο και με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (ποίηση, θέατρο, ζωγραφική κλπ.): προσωπική συμμετοχή στον Αγώνα και σε αρκετές περιπτώσεις αυτοθυσία.

Σχολικό σελ. 122 «Όμως ο φιλελληνισμός ... έμμεσα»

Σχολικό σελ. 123 «Μερικοί απ' αυτούς ... Τύπο της εποχής»

Σχολικό σελ. 123 «Η συμβολή ... ενίσχυση διπλωματική»

Σχολικό σελ. 123 «Μερικοί μπόρεσαν ... επαναστατημένη χώρα». Όπως τονίζει και ο Mendelssohn Bartholdy, ο φιλελληνισμός ήταν ένα κίνημα που δεν έμεινε μόνο στη θεωρία, αλλά έγινε και πράξη. Οι πιστοί και γνήσιοι οπαδοί της «Ελληνομανίας» χρειάστηκε να διακηρύξουν το φιλελληνισμό σαν να ήταν θρησκεία, να γίνουν «απόστολοι» και να θυσιαστούν για «τη ματοβαμμένη ορφανή του ευρωπαϊκού πολιτισμού», να γίνουν «μάρτυρες». Διότι, όπως πληροφορεί ο Βακαλόπουλος, πέρα από τον κίβδηλο φιλελληνισμό, οι πολίτες γενικότερα κάθε κράτους συγκινούνται από τον δίκαιο και ευγενικό αγώνα των Ελλήνων για εθνική ανεξαρτησία, άρα γι' αυτούς είναι τιμή να πολεμήσουν για γνήσιες και διαχρονικές αξίες, όπως είναι η ζωή, η ελευθερία, η τιμή και η αξιοπρέπεια ενός λαού.

ΘΕΜΑ Β2

Αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις:

- α. Να εξηγήσετε τους λόγους της μεταστροφής της Γαλλίας και της Αγγλίας μετά την επάνοδο του βασιλιά Κωνσταντίνου.
β. Να επισημάνετε τα σφάλματα και τις παραλείψεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας.

Η στάση των ξένων Δυνάμεων απέναντι στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1919-1922

Μόνον την 22αν Μαρτίου 1922 (νέο ημερολόγιο) κατωρθώθη η σύγκλησις αύτη, (διάσκεψη του Παρισιού), αλλ' υπό περιστάσεις, αληθινά δυσμενείς, διά την Ελλάδα.

Η Γαλλία ήδη είχαν υπογράψει, από του Οκτωβρίου 1921, την οριστικήν συνθήκην με τον Κεμάλ και δεν απέκρυπτε πλέον από την Αγγλική Κυβέρνησιν τας υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι του Κεμάλ, όπως επιδιώξη ριζικά μεταρρυθμίσεις της Συνθήκης των Σεβρών. Ο γαλλικός τύπος εξ άλλου είχε ξεσπαθώσει υπέρ των Τούρκων. Και η γαλλική κοινή γνώμη είχε καταληφθή από ένα αδικαιολόγητον και ανεξήγητον φιλοτουρκισμόν.

Ως προς την Αγγλίαν, αύτη απέδιδε τον αναβρασμόν των Ινδιών, που ήτο τότε πολύ μεγάλος, εις την παράτασιν του Μικρασιατικού πολέμου και εν γένει εις την στάσιν που ετήρει αύτη στην Ανατολή. Επίστευεν επομένως η Αγγλική Κυβέρνησις, ότι η ταχεία συνομολόγησις της ειρήνης απετέλει εθνικήν ανάγκην. Αυτά είχε δηλώσει εις την Βουλήν των Λόρδων ο Υπουργός των Εξωτερικών Κώρζον.

Αλλ' η Αγγλική Κυβέρνησις, για να επιτύχει την ειρήνην, είχε στα χέρια της ένα δυνατό όπλο, που της το έδωσεν η Ελληνική Κυβέρνησις όταν εις αυτήν ενεπιστεύθη την όλην Ελληνικήν υπόθεσιν. Δεν είχε παρά να περιορίση τας ελληνικάς αξιώσεις και η ειρήνη θα συνωμολογείτο.

(Κ. Ζαβιτζιάνου, *Αναμνήσεις...*, Β', σελ. 127-128)

Το μέτωπο έπειτα από λίγο έχει διασπαστεί. Το Α' σώμα στρατού αναγκάζεται να εγκαταλείψει το Αφιόν Καραχισάρ. Ακολουθούν την υποχώρηση οι Έλληνες και οι Αρμένιοι, αναστατώνοντας τη συνοχή των δυνάμεών μας. Μέσα σ' αυτή τη σύγχυση χάνεται ο μοναδικός ασύρματος του Α' σώματος στρατού με αποτέλεσμα να μην έχει τα μέσα να επικοινωνήσει με τη Στρατιά. Κι ενώ δεχόταν τις επιθέσεις του κύριου όγκου του τουρκικού στρατού, το Β' σώμα δεν έσπευδε να το ενισχύσει περιμένοντας διαταγές από τη Σμύρνη. Ο Κεμάλ διεύθυνε οπτικά τη μάχη και ο Χατζανέστης από απόσταση 500 σχεδόν χιλιομέτρων. Ο αντιστράτηγος Σπυριδωνας γράφει: «Ομολογουμένως τοιαύτη σκανδαλώδης έννοια προς τον Μουσταφά Κεμάλ δεν ήτο ποτέ δυνατόν να ευχηθή, ουδέ κατ' όναρ⁸ να φαντασθή ούτος δι' εαυτόν και διά τον στρατόν του!»

(Δημ. Φωτιάδη, *Ενθυμήματα*, τομ. Α', σελ. 203)

⁸ουδέ κατ' όναρ = ούτε στ' όνειρό του

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Όπως μας είναι ιστορικά γνωστό, μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών (Αύγουστος 1920), ακολούθησε κυβερνητική αλλαγή στην Ελλάδα (η αντιβενιζελική παράταξη στην εξουσία) και επάνοδος του Κωνσταντίνου στο θρόνο, γεγονός που δημιουργεί νέα περιπλοκή στο μικρασιατικό πρόβλημα. Με πρόσχημα την έλλειψη εμπιστοσύνης στο πρόσωπό του, οι δυτικοί σύμμαχοι αρχίζουν να μεταβάλλουν την πολιτική τους απέναντι στην Ελλάδα, οι μεν Γάλλοι φανερά, οι δε Άγγλοι συγκεκαλυμμένα.

Πιο συγκεκριμένα, για την αλλαγή της γαλλικής πολιτικής, σχολ. βιβλίο, σελ. 96 - 97: «Η γαλλική πολιτική... (αστυνομίας)». Όπως προκύπτει και από την 1^η πηγή, η Γαλλία είχε ήδη, από τον Οκτώβριο του 1921 υπογράψει οριστική συνθήκη με τον Κεμάλ και δεν απέκρυβε πια (στη διάσκεψη του Παρισιού της 22^{ης} Μαρτίου 1922 για το Μικρασιατικό ζήτημα) από την Αγγλία την υποχρέωση που είχε αναλάβει απέναντι στον Κεμάλ, να επιδιώξει ριζική αλλαγή της Συνθήκης των Σεβρών. Επίσης, ο γαλλικός τύπος είχε «ξεσπαθώσει» υπέρ των Τούρκων και η γαλλική κοινή γνώμη είχε καταληφθεί από ένα αδικαιολόγητο και ανεξήγητο φιλοτουρκισμό.

Σε σχέση με την αλλαγή της αγγλικής πολιτικής, σχολ. βιβλίο, σελ. 97: «Οικονομικοί κύκλοι... Εγγύς Ανατολής». Συμπληρωματικά, η 1^η πηγή εστιάζει ιδιαίτερα στην αγγλική στάση κατά τη διάσκεψη του Παρισιού της 22^{ας} Μαρτίου 1922, λέγοντας πως η Αγγλία θεωρούσε αιτία για την αναταραχή που επικρατούσε στις κτήσεις της στην Ινδία την παράταση του μικρασιατικού πολέμου και τη στάση που κρατούσε η ίδια στο θέμα αυτό ως τότε. Ήταν επομένως ζωτικής (εθνικής) σημασίας γι' αυτήν θέμα η ταχύτερη δυνατή συνομολόγηση ειρήνης, όπως δήλωνε και ο Υπουργός Εξωτερικών Κώρζον. Το συγκριτικό πλεονέκτημα που είχε στη διάθεσή της η Αγγλία, ήταν το γεγονός ότι στην ουσία ο ελληνικός στρατός της Μ. Ασίας ήταν υπό την επιρροή της (εντολοδόχος της), οπότε, αν ήθελε η Αγγλία, μπορούσε να περιορίσει τις ελληνικές αξιώσεις και να υπογράψει ειρήνη. Κάτι που, βέβαια, δεν έκανε τελικά.

Σημαντικότερος, επίσης, λόγος που εξηγεί την μεταστροφή Γαλλίας και Αγγλίας ήταν το Σύμφωνο Φιλίας, που είχε ο Κεμάλ υπογράψει με τη Σοβιετική Ένωση (Μάρτιος 1921)* και που καθόριζε το καθεστώς των Στενών, χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τους δυτικούς και πρόβλεπε οικονομικοτεχνική βοήθεια εκ μέρους της Σοβιετικής Ένωσης προς την κεμαλική Τουρκία. Η προσέγγιση Κεμάλ - Σοβιετικών θα μπορούσε να έχει και ιδεολογικές επιπτώσεις στο κεμαλικό κίνημα. Εάν αυτό συνέβαινε η δυτική οικονομική διείσδυση στην Τουρκία θα ήταν προβληματική. Υπό την επίδραση όλων αυτών των εξελίξεων οι δυτικές Δυνάμεις ευνοούν τον Κεμάλ και το κίνημα του επιδιώκοντας να το αποσπάσουν προς το μέρος τους, η κάθε μια για τα δικά της συμφέροντα.

* Λανθασμένα το σχολικό αναφέρει 1920

β. Πολλά θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι ήταν τα σφάλματα και οι παραλείψεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας στη διάρκεια του μικρασιατικού πολέμου.

Βασικότερο ίσως σφάλμα η επιλογή της κλιμάκωσης της Μικρασιατικής εκστρατείας κατά το καλοκαίρι του 1921 σε περιοχές που βρίσκονταν εκτός των ορίων της ελληνικής δικαιοδοσίας, στα βάθη της Τουρκίας. Εγχείρημα δυσχερέστατο για ένα στρατό καταπονημένο, που πολεμά συνεχώς 10 χρόνια περίπου και που διαρκώς απομακρύνεται από τις βάσεις ανεφοδιασμού του. Τα αποτελέσματα υπήρξαν καταστροφικά, στη μάχη του Σαγγάριου (Αύγουστος 1921): 25.000 νεκροί και τραυματίες. Πιο αναλυτικά, σχολικό βιβλίο σελ. 98-99: «Ο Κωνσταντίνος ... στις αρχικές του θέσεις, ...».

Επιπλέον, σημαντικότερη παράλειψη θα μπορούσε να θεωρηθεί η μη αξιοποίηση του διαστήματος ενός ολόκληρου χρόνου (!!!) που μεσολάβησε μέχρι την τελική αντεπίθεση του Κεμάλ, στην περιοχή του Αφιόν Καραχισάρ στις 13/26 Αυγούστου 1922. Προφανώς, σε όλο αυτό το διάστημα, δεν κατέστη δυνατό να συνταχθεί ένα επαρκές στοιχειώδες σχέδιο άμυνας και έτσι ο στρατός πολύ εύκολα διελύθη στα εξ'ω συνετέθη. Πιο αναλυτικά, σχολ., σελ. 101: «Τη στιγμή αυτή ... από τους Τούρκους». Όπως φαίνεται και στη 2^η πηγή, την κρίσιμη ώρα της τελικής επίθεσης του Κεμάλ, τίποτε δε λειτούργησε σωστά στον ελληνικό στρατό: το Α' σώμα στρατού εγκαταλείπει το Αφιόν Καραχισάρ, ακολουθούν Έλληνες και Αρμένιοι, διασπώντας τη συνοχή των ελληνικών δυνάμεων· χάνεται ο ασύρματος, μοναδικός τρόπος επικοινωνίας του Α' σώματος στρατού με τη Στρατιά, το Β' σώμα αδυνατεί να το ενισχύσει, περιμένοντας διαταγές από τη Σμύρνη· αποκορύφωμα της όλης κατάστασης, ο αρχιστράτηγος Χατζηανέστης κατευθύνει από απόσταση σχεδόν 500 (!!!) χλμ. τη μάχη, ενώ ο Κεμάλ εκ του σύνεγγυς. [Επομένως, σφάλμα θα μπορούσε να θεωρηθεί και η μόλις ολίγες ημέρες πριν την καταστροφή αντικατάσταση στην αρχιστρατηγία του Αναστασίου Παπούλα από τον Χατζηανέστη].

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ομάδα Α'

Τα θέματα ήταν προσιτά χωρίς δυσκολίες κατανόησης. Ήταν σαφώς διατυπωμένα, με αναφορές σε συγκεκριμένα σημεία του βιβλίου.

Ομάδα Β'

Το Θέμα Β1 παραπέμπει το μαθητή σε συγκεκριμένη διδακτική ενότητα του σχολικού βιβλίου και οι πηγές δεν παρουσίαζαν δυσκολίες κατανόησης.

Το Θέμα Β2 απευθυνόταν σε καλά προετοιμασμένους μαθητές και οι ερωτήσεις απαιτούσαν αυξημένη κριτική ικανότητα στη σύνθεση των πληροφοριών.